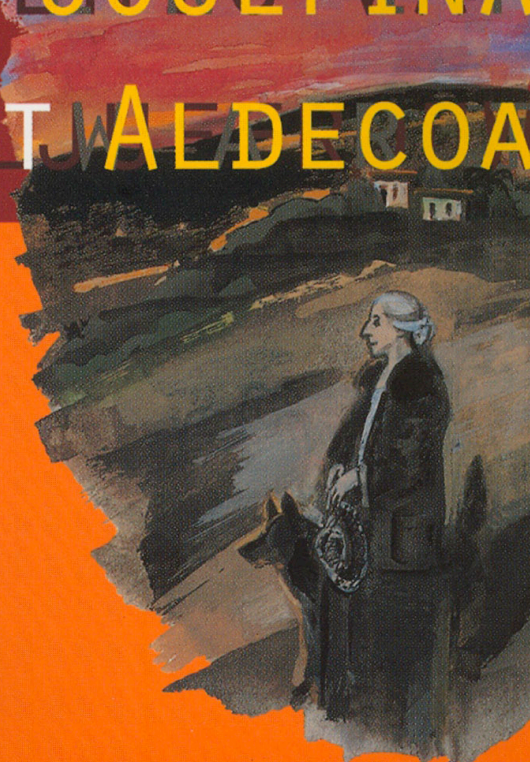

DERKRACHT JOSEFINA
VAN HET LOT WALDECOA

MENKEN KASANDER & WIGMAN UITGEVERS

Josefina Aldecoa

De kracht van het lot

Roman

Uit het Spaans vertaald door Eugenie Schoolderman

2012

Menken Kasander & Wigman Uitgevers

Leiden

www.mkw-uitgevers.nl

Introductie

De lezers kennen Gabriela, de hoofdpersoon van *De kracht van het lot*, uit de romans *Geschiedenis van een schooljuffrouw* – over de jaren voor en tijdens de Burgeroorlog – en *Vrouwen in het zwart* – over haar tijd als balling in Mexico. In dit laatste deel van de trilogie is Gabriela teruggekeerd naar Spanje, na de dood van Franco. Ze slijt haar dagen in een moderne buitenwijk van Madrid, waar ze zich overgeeft aan herinneringen aan vroeger en heldere en weemoedige observaties van haar huidige bestaan. De bezoeken van haar dochter Juana en haar kleinzoon vormen de hoogtepunten in een leven dat wordt gekenmerkt door enerzijds de twijfels over gemaakte keuzes en anderzijds de berusting die komt met de ouderdom. *De kracht van het lot* is een constante monoloog waarin antwoord wordt gezocht op moeilijke vragen. Is het lot bepalend voor ons leven? Gabriela gelooft van niet: ‘het lot is het karakter,’ citeert ze een klassiek auteur.

Josefina Aldecoa werd in 1926 geboren in de noord-Spaanse stad León en was getrouwd met de in 1965 vroegtijdig overleden auteur Ignacio Aldecoa. Ze heeft in de loop van haar leven een bescheiden, zeer persoonlijk oeuvre opgebouwd, waarin ze de gevoelens van haar generatiegenoten op uiterst heldere wijze weet te vertolken.

Les hommes muerent et ils ne sont pas heureux
Albert Camus, *Caliluga*

Deel een. De termijn

Voor mij eindigde de oorlog die dag in november toen mijn dochter belde. Ik was op de hacienda. Juana belde. Zoals altijd schrok ik ervan haar te horen, zo ver weg en toch zo duidelijk. We hadden elkaar een paar dagen daarvoor nog gesproken, daarom schrok ik des te meer. Mama, zei ze tegen me, Franco is zojuist overleden. Pak je koffers. We wachten op je... Het telefoontje was net een telegram. Het ging in telegramstijl. Juana was zenuwachtig. Alles rustig, ja. Alles rustig. Toen ik ophing, bleef ik roerloos staan. Het moment was gekomen, de termijn die ik mezelf had gesteld zat erop, de termijn die mijn dochter van mij moest respecteren. Het einde van mijn ballingschap. De terugkeer en ook het afscheid van Mexico, van de helft van mijn leven. Even later belden mijn vrienden uit Mexico-Stad. Ze waren helemaal opgewonden. Sommigen lachten, anderen huilden. Ze toostten met champagne op hun veertig verloren jaren. Op hun ballingschap. Op degenen die waren overleden. Ik was niet vrolijk. Het was te laat. Ik voelde me niet bij machte om te toosten op Ezequiel, mijn man die op 18 juli gefusilleerd was, op onze dromen die gesneuveld waren, op mijn voortijdig beëindigde leven. Het was 20 november en een paar dagen daarvoor was ik eenenzeventig geworden.

Als je herinneringen ophaalt, is het of je aan de draad van een bol wol trekt. Het leven is als een stevig opgewonden, ronde bol wol. Je zoekt het uiteinde van de weggestopte draad, dat helemaal binnenin zit. Het uiteinde dat je los had laten hangen zodat het ten slotte naar buiten zou steken. Je pakt het en trekt eraan, en lichtjes rollen de eerste windingen af, die ooit het hart van de bol vormden. Je trekt en trekt. De draad, stug of zijdezacht, dat hangt af van de kwaliteit, glijdt door je vingers. Zo gaat het ook met het leven zelf. Ik vind het leuk om aan de draad te trekken, maar hoe vaak word ik er niet moe van, raak ik uitgeput en stop ik ermee. Andere keren kan ik er niet meer mee ophouden. Het geeft me een speciaal gevoel van opwinding om mijn eigen

belevenissen tussen mijn vingers door te voelen glijden. Welke uitwerking mijn herinneringen hebben, hangt van veel dingen af, zelfs van wat voor dag het is. Als het zonnig is, lijkt alles anders. De zon schijnt en zonder dat je er wat van voelt, rolt de draad door; daar gaan de vrolijke momenten, speels springen ze op, lachend schieten ze tussen je vingers door. Maar vervolgens heb je de bewolkte dagen, de dreigende luchten, de monotone, aanhoudende regen, die de wereld van je scheidt en je de verste hoek in duwt, het meest beschutte plekje in huis. Op die dagen schiet de draad uit je vingers en blijft daar zomaar liggen, verantwoordelijk voor donkere perioden in je verleden. Blijven haken achter een knoop in de wol of vast komen te zitten op een moeilijk punt in je herinnering.

Dan ga ik door het huis lopen, ik ga naar de keuken, ik kijk welke etenswaren bijna op zijn. Ik ruim de kastladen op en vind Crazy's balletje. Ik gooi het voor hem weg, hij rent erachteraan en brengt het terug; ik pak het aan en gooi het opnieuw een eind weg. Ik glimlach. De bol wol is vlakbij de leunstoel blijven liggen, in een denkbeeldige handwerkmand die ik ooit had.

De telefoon gaat. Hij gaat bijna altijd om dezelfde tijd, tegen zessen. Dat tijdstip markeert een gat tussen de twee delen waaruit het dagelijkse leven van mijn dochter bestaat. Het is het einde van haar werkdag en het begin van de avond, waarop ze heeft afgesproken naar een concert te gaan, een vergadering, een conferentie. Gelegenheden waarna ze vaak nog uren blijft praten, discussiëren en plannen maken met vrienden. Zij, Juana en haar man, moeten overal bij zijn. Ze moeten op de hoogte en alert zijn, het moment afwachten om tot actie over te gaan, bevelen krijgen en ze interpreteren, opvolgen, naast zich neer leggen, argumenten aanvoeren... Mama, we zitten midden in deze historische verandering. We moeten onze bijdrage eraan leveren. Het is makkelijk kritiek te geven zonder zelf iets te doen. We moeten meehelpen. Ik knik en probeer mezelf ervan te overtuigen dat ze gelijk hebben. Ik ga terug in de tijd naar die jaren van ons, naar dat Spanje dat ik meemaakte toen ik jong was, voordat ik door mijn ballingschap veranderde in een schim. Toen was alles anders, zeg ik bij mezelf. Mijn leven was heel ongecompliceerd. Het ging erom met al onze inzet een handvol mensen die om ons heen woonden en ons nodig hadden, vooruit te helpen. Jouw vader en ik, ver weg in de dorpen, Juana. Vechtend tegen de onwetendheid, het isolement en het onrecht. We leerden de kinderen lezen en de volwassenen zelfstandig denken...

Juana heeft om zes uur gebeld, net als alle dagen. Wat heb je vandaag gedaan, mama? Heb je nog iets nodig? Ik heb niets nodig. Het is lente. Het is opgehouden met regenen. De zon komt nog even tevoorschijn alvorens de aftocht te blazen. Al gauw zal de duisternis neerdalen over de tuin en de stille straat. Dan komen de auto's terug. Ik zal de garagedeuren horen dichtvallen. Daarna, stilte. De burens zijn thuis. De lampen

zijn aangegaan, die van rechts een hoek van mijn tuin verlichten. De andere burens, die links van mij wonen, komen later. Ze doen het licht in het voorportaal niet aan. Ze laten de jaloezie zakken en blijven tot de volgende dag binnen. Alleen vrijdags gaan ze de deur nog uit. Ze zijn allebei arts; ze zullen wel moe zijn als ze thuis komen. Ze hebben twee volwassen kinderen die elders wonen.

Ik ben bang. Precies zoals ik zeg, bang. Wat ik nooit was. Maar dit wat ik nu voel is geen angst voor werkelijk bestaande gevaren. Het is angst voor de nacht, voor het donker. Angst voor de eenzaamheid. Want eigenlijk heb ik bijna nooit alleen gewoond. Ik loop nog een tijd rond voor ik naar bed ga, ik loop het hele huis nog eens door, ik ga alles af. De begane grond is makkelijk. De woonkamer, de slaapkamer van Juana en Sergio, hun badkamer, hun kleine kamer. Hoe lang is het geleden dat ze hier wel eens bleven slapen? In het begin was het een en al beloftes. Je zult zien, zodra het mooi weer wordt, zul je ons nog moeten wegsturen hier. De weekeinden, de korte vakanties. En vervolgens, niets. Maar welke weekeinden moeten ze hier komen als ze toch al geen moment rust nemen? Een bijeenkomst hier, een lezing daar. De slaapkamer is altijd leeg. Even snel kijken: alles in orde, alles stil. Dan moet ik nog even een blik werpen in de achterkamer, de bijkeuken, de douche en het washok. De voorraadkast, de keuken en klaar. Nu moet ik de trap op, wat ik om deze tijd wel vermoeiend vind. De bovenverdieping. Mijn kamer, die van Miguel, de logeerkamer. De badkamer. Als alles in orde is en ik geconfronteerd word met de eenzaamheid van de nacht, maakt de angst zich langzaam maar zeker meester van me. Angst die ik niet voelde in Guinea. Die ik niet voelde in dat mijnwerkersdorp tijdens de revolutie in '34. Die ik niet had toen het oorlog was, en ook daarna in Mexico niet. Angst voor de spookbeelden van de eenzaamheid. De wind beukt tegen de ramen, zwiept de takken van de bomen heen en weer en fluit tussen de kieren van de rolluiken. De hond spitst zijn oren als hij me hoort liggen woelen in mijn bed. Rustig, Crazy. De hond. Wie had ooit gedacht dat ik nog eens tegen een hond zou gaan praten? Het was een idee van mijn kleinzoon, een cadeau van Miguel. Mama, zei Juana, wat zou je kwaad zijn geworden als ik je die hond had gegeven... Dat is waar. Ik die nooit katten of vogels in huis wilde. Hoe het ook zij, je verandert toch. We blijven altijd dezelfde en tegelijkertijd veranderen we in heel kleine dingen. Je standpunten veranderen. En je leert. Je leert tot op de laatste dag van je leven, daarvan ben ik overtuigd. De nacht is lang, maar nu, in het voorjaar, zie je hoe de dagen langzaam maar zeker langer worden. Het wordt al vroeg licht. En met het eerste streepje licht dat door het rolluik naar binnen valt, zijn de gevaren geweken. Het daglicht is mijn redding. De nacht is lang als je niemand hebt om voor te zorgen. Een kind, hoe jong ook, doet je je angst vergeten. Maar wanneer niemand je nodig heeft, begint de eenzaamheid. En de angst voor de eenzaamheid.

Vannacht droomde ik over Octavio. Zo'n wat ik noem sentimentele droom, omdat hij niet alleen bestaat uit redelijk duidelijke beelden van de personen en dingen, maar er ook sentimenten in voorkomen. Het zijn meestal gevoelens van verdriet of spanning, die niet weggaan zodra je wakker wordt. Integendeel, ze trekken de hele dag aan je, ze zuigen me in een verwoestende melancholie. Alleen een telefoontje van Miguel, dat waarschijnlijk uitblijft, zou de effecten van de droom kunnen doen verdwijnen. Zijn vrolijke stem die me vertedert: Gabriela, ik ben net terug, ik kom bij je langs, ik zal je alles vertellen, wat een reis! Zorg dat er klaar voor bent. Miguels stem, Miguels bezoekje. Ik bekijk mezelf in de spiegel, ik doe mijn haar goed, ik bijt op mijn lippen zodat ze wat kleur krijgen. Mijn kleinzoon Miguel... Goed, vannacht droomde ik dus over Octavio en over Mexico. We waren met ons vieren, Octavio en ik met Juana, mijn dochter, en Merceditas, Octavio's dochter. Zij tweeën waren nog klein en hielden zich een beetje afzijdig, aan de andere kant van de woonkamer, die zoals vaak gebeurt in dromen de kamer op de hacienda was, maar tegelijkertijd stonden er meubels en waren er hoekjes uit de woonkamer van dit huis, dat Octavio nooit heeft gezien. Iedereen zweeg. Octavio had mijn hand gepakt en zei zachtjes: Ik zal jullie nooit laten gaan. Hij zag er somber en moe uit, zoals steeds toen hij ziek werd. Niet toen onze dochters nog klein waren zoals in mijn droom, maar toen ze al groot waren. Juana studeerde in Madrid en Merceditas had al een vriend. Ik zei niets maar ik liet mijn hand in de zijne liggen; ik voelde de ietwat koortsige warmte ervan, de lichte druk. In mijn droom voelde ik opnieuw die aanraking van de huid en had ik weer het gevoel van veiligheid dat ik daarvan kreeg.

Vandaag is Antonia, mijn hulp, niet geweest en heb ik met niemand een woord gewisseld. Crazy volgt me door het hele huis, maar ik praat bijna nooit echt tegen hem. Zwijgend vertel ik hem verhalen; ik richt me tot hem terwijl ik herinneringen ophaal. Volgens mij begrijpt hij me, aan het tempo van mijn bewegingen ziet hij in wat voor stemming ik ben. Als ik heel kwiek ben, komt dat doordat ik goed geslapen heb of doordat de zon schijnt of doordat Miguel belt. Ik houd de hoorn bij het reusachtige, harige oor; Miguel praat en Crazy blijft mij aan staan kijken en gromt zachtjes terwijl hij met zijn staart kwispelt. De moeilijke dagen, wanneer ik laat opsta en in mijn leunstoel neerplof en wat lees of zit te dommelen, zucht Crazy en komt naast me liggen in de hoop dat ik hem wat aandacht zal geven. Op die nare dagen praat ik vaak wel echt tegen hem. Ik praat tegen hem omdat ik denk dat hij van streek raakt door mijn somberheid en hij moet weten dat er niets aan de hand is, dat alles goed gaat, dat we veilig zijn in onze schuilplaats, afgezonderd van de wereld, maar levend en wel. Dat we langzaam maar zeker zullen wennen aan deze nieuwe eenzaamheid.

Ik heb het hun gezegd toen ze twee jaar geleden besloten te verhuizen. Jullie doen

maar wat jullie willen, maar ik ga hier niet weg. Mama, doe niet zo koppig. Als je dat appartement zou zien, zou je er weg van zijn. Een duplexwoning met tuin, stel je toch eens voor. In die schitterende, rustige maar tegelijkertijd toch centraal gelegen wijk. Boven heb je je eigen kamer, of beter gezegd je suite met badkamer en kledingkast, en daartegenover die van Miguel. Wij hebben beneden een prachtige verdieping voor ons alleen. Aan een kant de woonkamer en onze slaapkamer, en aan de andere kant de keuken en de bijkeuken. Kun je je voorstellen hoe het is om bij elkaar te wonen en tegelijkertijd toch zelfstandig? Nee, zeg ik tegen hen, ik wil niet weg. Juana keek naar haar man en haalde haar schouders op. Ik weet dat ik moeilijk ben en dat ik me onsympathiek opstel, maar in die reactie zit iets van wraak omdat ze me in de steek laat en ook een vaag verlangen naar een zekere onafhankelijkheid. Het was anders toen ze nog hier woonden. Overdag zaten ze allemaal in de stad, maar tegen het vallen van de avond had ik ze weer om me heen en dat waren uren die we echt samen doorbrachten. Ook al kwamen ze laat thuis, ik wist dat ze zouden komen en dat ieder van ons zijn eigen dag had gehad, zonder zich te bemoeien met de tijd van de anderen. Ik ben ook gehecht geraakt aan dit huisje, aan deze buitenwijk waar nog huizen staan van vijftig jaar geleden, toen het nog echt een dorp was. Als het mooi weer is doe ik de deur op slot, neem ik de sleutel mee en ga ik wandelen. Rechts ligt een heel nieuwe wijk, de onze. De huizen zijn allemaal hetzelfde, kinderfietsjes slingeren rond voor de garages, auto's staan halverwege de oprit zonder te besluiten om naar binnen te gaan. Links, in het oude gedeelte, zijn de huizen allemaal anders. Er staan grote huizen, villa's met enorme tuinen, met marmeren fonteinen erin en bladerrijke bomen met dikke stammen. En kleinere huizen, van maar één verdieping, direct op de grond. In een straat vlakbij staat een villa met een torentje en een verwaarloosde tuin, opvallend door zijn grootte en de vergane glorie. De naam ervan staat op de muur, op een wit aardewerken bord met goudkleurige letters: Het Paradijs. Als ik erlangs loop, beweegt er een schim boven in de toren. Volgens Antonia woont er een oudere man. Hij woont schijnbaar alleen. Net als ik.

Ik had nooit eerder in Madrid gewoond. Sterker nog, ik kende Madrid niet. Toen ze me kwamen ophalen van het vliegveld was ik helemaal overdonderd. Ik had niet zo veel drukte, zo veel licht en zo veel pracht en praal verwacht. Ik was op tijd voor de kerst. Juana nam me overal mee naartoe, uit winkelen, naar musea. Miguel was erg veranderd. Ik had hem al drie jaar niet gezien. Hij was veertien toen ze hem bij me weghaalden en hij was nu net zeventien geworden. Hij was lang, had een andere stem en drukte zich anders uit. Maar hij had nog dezelfde lachende ogen, dezelfde vriendelijke mond. Hij bleef me aankijken en glimlachte. Ben je me niet vergeten, Miguel? Nee, zei hij, maar hij keek me heel aandachtig aan en probeerde zich zijn kinderjaren in Mexico weer voor de geest te halen, toen zijn ouders een rondreis door het land maakten en wij tweeën daar op de hacienda bleven. Toen hielp Remedios me nog veel, Remedios die altijd overal voor klaar stond, die zo goed op de hoogte was van

alle geheimenissen in huis. Ach, mijn Mexicaantje, zei ze altijd, dit ventje is net als ik, half van hier, half van daar. Wat heerlijk, doña Gabriela, dat u uw kleinzoon kunt leren lezen en schrijven, u die zo veel kinderen in eigen land heeft getemd, en zo veel indianenkinderen hier... Want ik had toen nog de school die ik ooit voor de indianenkinderen was begonnen op de hacienda, toen ik net met Octavio was getrouwd. Ik hield toezicht over de lessen en de lesprogramma's; sinds Mercedes naar de stad was verhuisd werd ik door andere mensen geholpen. Dat was een nare tijd wat betreft onze familiebanden. Als een bom sloeg op een dag het bericht in dat Juana en Alejandro, mijn schoonzoon en de vader van Miguel, gingen scheiden. Waarom, waarom toch, zo vroeg ik me de hele tijd af. Ik leg je alles wel uit als ik terug ben, zei Juana. Zeg het voorlopig maar niet tegen Miguel. Ze belde me vanuit Costa Rica, maar het zou nog een week duren voor ze terug was. Toen ze in haar eentje aankwam, stortte mijn wereld in. Ik had steeds gedacht dat ze samen terug zouden komen, dat het allemaal nog wel goed zou komen. Maar dat was niet zo. Juana dacht meer dan een jaar na over wat ze zou doen met haar leven, en in '72 vertrok ze naar Spanje. Zodra ze haar zaken daar op orde had kwam ze op de hacienda haar zoon halen. Je hebt hem van me afgepakt, zeg ik altijd tegen haar als we het erover hebben. En dan wordt Juana woedend. Wat wilde je dan dat ik zou doen, mama? Ik kon niet in Spanje blijven zonder mijn kind. Waarom ben je dan niet met ons meegegaan als het zo moeilijk voor je was om hem los te laten?... Ik ben niet meegegaan. Het duurde nog drie jaar voordat Franco zou overlijden, een gebeurtenis die voor veel ballingen een onhaalbare eindstreep zou worden. Een idiote termijn, zeiden sommigen. Een gestelde termijn maak je altijd vol, zei ik. Franco's dood was een symbool, een persoonlijke revanche. Voor mij betekende het bovendien dat ik Miguel weer om me heen zou hebben. In het begin, toen ik er net was, woonden we met zijn allen in dit huis. Mijn kleinzoon, mijn dochter met haar nieuwe man en ik. Juana's nieuwe man was een ex-vriend van haar, Sergio, de eerste en blijkbaar ook de belangrijkste van al haar liefdes. Hij was de jongen die op een dag zwichtte voor de onverzoenlijke houding van zijn moeder en toen een punt zette achter zijn relatie met Juana, die heftig, innig en compleet was geweest. Ik zat niet in over het morele aspect van die geschiedenis, ofschoon Juana het tegendeel denkt. Maar ik zat wel in over Juana's verdriet, de pijn die haar was aangedaan en de indruk die deze ervaring op haar kon hebben achtergelaten. Twintig jaar later kon ik vaststellen dat het een onuitwisbare indruk was geweest.

Ik heb er geen spijt van dat ik ben teruggekomen, dat spreekt vanzelf. Maar ik ben er wel oud van geworden. Ik merk het, ik voel het in mijn hele lijf. In een paar jaar tijd ben ik een oude vrouw geworden. Onzin, mama, zegt Juana. Ik vind dat je er beter uitziet dan ooit. Kijk eens hoe je huid er nog uitziet en hoe kwek je bent... Dat is allemaal waar, maar het zit hem in iets anders. Ik ben nutteloos geworden. Af en toe lees ik de advertenties in de krant door om te kijken of ik iets tegenkom als: Gevraagd: iemand met ervaring om met bijzondere, moeilijke of verwaarloosde kinderen te werken. Mama,

dan zou je uiteindelijk toch in de parochie terechtkomen om bij toerbeurt liefdadigheidswerk te doen. Ga er eens uit, doe iets, schrijf je in voor een cursus over kunst of tuinieren. Heel veel vrouwen doen dat als hun kinderen groter worden en ze het zelf in materieel opzicht goed hebben... Als hun kinderen groter worden? Als je kleinkinderen groter worden zul je bedoelen, Juana...

De laatste keer dat Miguel bij me was vertelde hij me wat zijn plannen waren. Twee jaar geleden, toen ik aankwam, was hij net klaar met de middelbare school. Nu zit hij op de universiteit maar hij wil niet doorgaan met biologie, zoals eerst zijn bedoeling leek. Hij is niet van plan zich toe te leggen op onderzoek naar het leven van amWbieën, zoals hij eerst zei. Ik heb er genoeg van, zegt hij, het is allemaal zo onbetekenend en beperkt. Ik wil vrij zijn en allerlei landen bezoeken en mensen leren kennen en ze begrijpen, snap je? Reizen en meewerken aan iets wat met de natuur te maken heeft, bijdragen aan de kennis van de natuur, het natuurbehoud... Hij wil een cursus microfotograWe doen om later te werken voor een uitgeverij of een goed tijdschrift. En reizen, Gabriela, naar verre landen. Dan neem ik je mee, je zult zien. Op een dag gaan we samen een reis om de wereld maken...

Als ik het over Guinea heb en hem vertel wat de school die ik daar had voor mij betekende, zie ik dat hij me met zekere bewondering aankijkt. Dat deel vindt hij het mooist van mijn biograWe.

Dat gesprek over zijn toekomst was twee weken geleden. Nu maakt hij met een stel vrienden een trektocht door de Sierra de Cazorla, met een tent. Als hij terug is zal ik hem een keer te eten vragen, alleen hem, want met Juana en Sergio valt toch geen dag en tijd af te spreken.

Vanaf de schoorsteenmantel schittert de levensboom je tegemoet. Hij wordt verlicht door een spotje aan het plafond, hoewel dat spotje eigenlijk op een schilderij erboven, net boven de hoogste tak van de aardewerken boom gericht moet staan. Het is een donker schilderij, een anoniem portret in oker-, geel- en aardetinten. Ze hebben het schilderij hier laten hangen. Denk maar niet dat we in ons nieuwe huis veel ruimte hebben aan de wanden, zei Juana. Het kwam niet eens bij ze op om de boom mee te nemen. Ik had hem voor haar meegenomen toen ik hier kwam. Naar mijn idee was dat een stukje Mexico. Dank je wel, mama, maar wist je dat je ze hier ook hebt, in een paar winkels die handwerk uit Latijns-Amerika verkopen? Dus heb ik hem maar gehouden. Door de boom moet ik denken aan wat mijn moeder altijd zei: Met een beetje aarde om wortel te kunnen schieten, met een beetje regen en wat zon groeit de levensboom verder en kan hij niet verdorren. Mijn moeder, wat is dat lang geleden en ver weggezakt. Heeft ze ooit wel bestaan? Ben ik ooit kind geweest en heb ik een moeder gehad?

Na een paar dagen regen komt vandaag de zon tevoorschijn. Hij schijnt fel en nu, om twaalf uur 's ochtends, is het warm. Ik doe de deur naar de tuin open. Je moet proWteren van de zonnestrallen tussen de middag. Ik had me nog niet gerealiseerd dat de mimosa in bloei staat. De takken vol dichtopeenzittende gele bloemetjes in de vorm van bolletjes steken boven de bakstenen tuinmuren uit. Uit de verte ruikt het naar sering. De sering en viooltjes uit mijn kindertijd: de lente is begonnen. Ik heb een dunne omslagdoek over mijn schouders geslagen, over mijn jurk van witte en paarse wol. Ik loop langs Het Paradijs. Alle ramen staan open. Onder de rand van de toren zit een stuk muur met welvingen erlangs, een wand met allemaal gekleurd glas dat door de zon gaat fonkelen. Bij Het Paradijs heb je ook sering. Maar ik kan de boom niet zien. Ik zie wel een palm. De palm, precies in het midden, en de bontgekleurde minaret doen me denken aan een foto van een villa aan de Cote d'Azur, die ik heb gezien in een boek van Octavio. Op een dag gaan we erheen, Gabriela. De Cote d'Azur is een paradijs...

Langzaam maar zeker begint een vage fantasie mijn wandeling te verstoren. Ik stop en adem de warme, frisse lentelucht diep in. We gaan naar huis, Crazy. We gaan eten in de zon. Morgen regent het misschien en is het afgelopen met deze wandeling van vandaag, deze geur, dit verlangen om de lucht op te snuiven, te lopen, de armen uit te strekken naar de zon. Dit blijde gevoel...

Je leven is een heel lang verhaal, vooral als je het aan jezelf vertelt. Want je kunt geen gebaar of beweging maken, geen stap verzetten, of het brengt wel herinneringen bij je boven. Je leven rijgt langzaam ineens, zoals de draden van een wandkleed dat je aan het borduren bent in verschillende kleuren. Ik pak die draad, ik laat deze hangen. Ik knip hem af. En nu ga ik helemaal terug naar het begin en pak de groene draad, de kleur van de hoop, dat wil zeggen, ik neem het eerste jaar dat ik werkte. Het wandkleed is gemêleerd, alles zit door elkaar, als een aaneenrijging van wat je hebt meegemaakt, en alles stroomt in één en dezelfde baan, de baan van het bloed dat je wakker houdt tijdens je leven. Op het wandkleed staan die bergdorpjes, ruig en armoedig, waar ik aan de slag ging met het enthousiasme van de jonge onderwijzeres die net komt kijken. In dat dorp woonde een oude heer, of mij leek hij tenminste oud omdat ik toen nog heel jong was. Hij was de eerste die mij over Guinea vertelde. Hij had een strohoed die hij opzette als de zon brandde en hij de velden achter zijn huis in ging. Ik ging af en toe bij hem op bezoek en dan begon hij me over zijn avontuur in die gebieden in Afrika te vertellen. Hij was mijn enige vriend, mijn enige raadgever; hij probeerde mij verder te helpen. De winter duurde er eindeloos en dan waren we helemaal geïsoleerd, afgesneden van de buitenwereld, die zich aan de andere kant van de bergen uitstreckte...

Als ik stop bij een knoop in het tapijt, het jaar 1972 bijvoorbeeld, sta ik stil bij de episode van Juana's scheiding. Ik begreep het en ik accepteerde het ook wel, maar dat wil niet zeggen dat het me indertijd geen verdriet deed toen ze me het vertelde en ik weer eens in onzekerheid verkeerde over de nabije toekomst. En wat nu? Want natuurlijk wist ik dat dit alles haar leven zou veranderen maar ook het mijne. En heel egoïstisch dacht ik bij mezelf: dan kan ik Miguel niet meer bij me houden. Het is afgelopen met de rust in mijn leven. Ik maakte me namelijk zorgen over het bericht van haar scheiding, maar niet om wat zij, Juana, denkt, want zij heeft altijd een verkeerd beeld van mij gehad. Zij heeft altijd gedacht dat ik puriteins ben, kleingeestig wat betreft alle morele kwesties. Maar dat is niet zo. Ik geloof niet dat ik in mijn opvattingen of mijn denkwijzen of in mijn eigen leven blijk heb gegeven van zoveel starheid. Het is waar dat ik Juana nooit heb opgebiecht dat ik, als er iets bijzonders zou zijn gebeurd, misschien ook was gescheiden van haar vader. Bijvoorbeeld als Emile plotseling was komen opdagen in dat dorp in Castilië waar haar vader en ik toevallig allebei werkten en waar we elkaar leerden kennen en nog woonden toen we al getrouwd waren. Tja, als Emile daar was komen opdagen... Heb ik haar ooit verteld dat de arts in Guinea Emile heette? Ik weet het niet zeker. Maar ik heb haar wel over Guinea verteld. Over die gril van mij, over dat verlangen om te vluchten, over die behoefte om van alles mee te maken. Zodra ik kon, vroeg ik om een school in Guinea, de verste plek die ik kon ambiëren. Ik vroeg erom en ik kreeg hem meteen toegewezen. Ik ben er niet lang geweest, maar het was wel de moeite waard. Daar ben ik echt verliefd geworden op een zwarte arts die Emile heette. Ik heb Juana niet verteld dat ik verliefd was geworden. Er zijn dingen die je niet makkelijk vertelt aan je dochter. Ik heb haar alleen verteld over Emile's persoonlijkheid en over zijn strijd om de situatie in dat uitgebuite, onderontwikkelde land te verbeteren. Maar de rest niet. Ik heb Juana niets gezegd over mijn liefdesgevoelens omdat het toch allemaal niets werd omdat er geen tijd was om het iets vast te laten worden. Daarom zeg ik dat als Emile me op een dag, toen ik al getrouwd was met Ezequiel, was komen opzoeken en me had gevraagd met hem mee te gaan, ik dat misschien wel had gedaan.

De wolk is al hier. Ik zal de haard aansteken en binnen koffie drinken. Het begint al te regenen. Maar deze bui is niets vergeleken bij de regens in Guinea. Dat zijn hevige buien. Ze maken alles met de grond gelijk. Ze sleuren hutten mee, gewassen... Maar desondanks zou ik daar gebleven zijn als dat had gekund met het oog op mijn gezondheid. Wat was ik er slecht aan toe toen ze me terugstuurden naar Spanje! Ik had hoge koorts en in mijn koortsdromen zag ik steeds Emile. Ik had terug gewild naar Guinea, maar ze lieten me niet gaan. Wat een waanzin, zeiden mijn ouders. Ze dwongen me, ze verplichtten me om te blijven. Ik was jong en droomde grote en kleine dromen. Ik had in Guinea hetzelfde werk gedaan als ik in allerlei dorpen zou blijven doen: lesgeven, vechten om te zorgen dat de kinderen meer wisten en zich daardoor beter konden verweren tegen het onrecht dat ze werd aangedaan. Dat waren mijn grote dromen. Maar daarnaast waren er nog mijn kleine dromen, mijn hartstochtelijke